

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.7.2.22>

POJĘCIE KRYMINALISTYCZNEJ CHARAKTERYSTYKI NIELEGALNEGO WYCINANIA I PRZEMYTU LASU DOKONANEGO PRZEZ ZORGANIZOWANĄ GRUPĘ PRZESTĘPCZĄ

Anton Novytskyi

*adiunkt Wydziału Organizacji Szkoleń Edukacyjno-Naukowych
Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu Spraw Wewnętrznych (Charków, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0003-1181-5473

E-mail: Novitsky_Anton@gmail.com

Adnotacja. W artykule podkreślono, że charakterystyka kryminalistyczna jest nieodłącznym i początkowym elementem metodyki nielegalnego wycinania i przemytu lasu dokonywanego przez zorganizowaną grupę przestępczą. Należy zauważyć, że kształtowanie charakterystyki kryminalistycznej jest złożonym i czasochłonnym procesem badania i uogólniania przestępczych nielegalnych działań związanych z nielegalnym wycinaniem i przemytem lasów. Podkreślono, że dzięki wiedzy o elementach kryminalistycznej charakterystyki nielegalnego wycinania i przemytu lasu przeprowadzonego przez zorganizowaną grupę przestępczą możliwe jest zorganizowanie i prawidłowe określenie kierunku dochodzenia na początku postępowania karnego przy braku wystarczającej ilości informacji źródłowych. Wskazano, że w pracach naukowych brakuje jednności w interpretacjach pojęcia charakterystyki kryminalistycznej, co powoduje pewne trudności zarówno w kształtowaniu, jak i stosowaniu odpowiednich cech kryminalistycznych w praktycznych działaniach w zakresie identyfikacji, ujawniania i dochodzenia w sprawie przestępstw w ogóle oraz nielegalnego wycinania i przemytu lasu popełnionego w szczególności przez zorganizowaną grupę przestępczą. Wyjaśniono istotę pojęcia „kryminalistyczna charakterystyka wykroczeń karnych” jako kategorii kryminalistycznej i elementu strukturalnego metodyki dochodzenia. Zaproponowano autorską definicję kryminalistycznej charakterystyki nielegalnego wycinania i przemytu lasu dokonanego przez zorganizowaną grupę przestępczą.

Słowa kluczowe: nielegalne wycinanie lasu, przemyt lasu, zorganizowana grupa przestępcza, metodyka śledcza, charakterystyka kryminalistyczna, postępowanie przygotowawcze, postępowanie karne, mechanizm postępowania karnego.

THE CONCEPT OF CRIMINAL CHARACTERISTICS OF ILLEGAL FELLING AND SMUGGLING OF FORESTS COMMITTED BY AN ORGANIZED CRIMINAL GROUP

Anton Novitsky

*Adjunct at the Department of Organization of Educational and Scientific Training
Kharkiv National University of Internal Affairs (Kharkiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0003-1181-5473

Novitsky_Anton@gmail.com

Abstract. In the article has been emphasized that forensic characterization is an integral and initial element of the method of illegal logging and smuggling of forests committed by an organized criminal group. It has been emphasized that the formation of forensic characteristics is a complex and time-consuming process of studying and summarizing criminal illegal activities related to illegal logging and smuggling of forests. It has been emphasized that with the help of knowledge about the elements of forensic characterization of illegal logging and smuggling of forests committed by an organized criminal group, it is possible to organize and correctly determine the direction of the investigation at the beginning of criminal proceedings without sufficient source information. It has been noted that in scientific works there is no unity in the interpretation of the concept of forensic characteristics, due to which there are some difficulties in the formation and use of relevant forensic characteristics in practice to detect, detect and investigate criminal offenses in general and illegal logging and smuggling criminal group, in particular. The essence of the concept of “forensic characteristics of criminal offenses” as a forensic category and a structural element of the methodology of investigation has been clarified. The author’s definition of the forensic characterization of illegal logging and smuggling of forests committed by an organized criminal group has been proposed.

Key words: illegal logging, forest smuggling, organized criminal group, methods of investigation, forensic characteristics, pre-trial investigation, criminal proceedings, mechanism of criminal offense.

ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ І КОНТРАБАНДИ ЛІСУ, ВЧИНЕНОЇ ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННОЮ ГРУПОЮ

Антон Новицький

ад'юнкта відділу організації освітньо-наукової підготовки

Харківського національного університету внутрішніх справ (Харків, Україна)

ORCID ID: 0000-0003-1181-5473

Novitsky_Anton@gmail.com

Анотація. У статті підкреслено, що криміналістична характеристика є невід'ємним вихідним елементом методики незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою. Наголошено, що формування криміналістичної характеристики є складним і трудомістким процесом із вивчення та узагальнення кримінальної протиправної діяльності, пов'язаної з незаконною рубкою і контрабандою лісів. Підкреслено, що за допомогою знань про елементи криміналістичної характеристики незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, можна організувати та правильно визначити напрям розслідування на початку кримінального провадження за відсутності достатнього обсягу вихідної інформації. Зазначено, що в наукових працях відсутня єдність у тлумаченнях поняття криміналістичної характеристики, через що виникають певні труднощі під час як формування, так і використання відповідних криміналістичних характеристик у практичній діяльності з виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень загалом та незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, зокрема. З'ясовано сутність поняття «криміналістична характеристика кримінальних правопорушень» як криміналістичної категорії та структурного елементу методики розслідування. Запропоновано авторське визначення криміналістичної характеристики незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою.

Ключові слова: незаконна порубка лісу, контрабанда лісу, організована злочинна група, методика розслідування, криміналістична характеристика, досудове розслідування, кримінальне провадження, механізм кримінального правопорушення.

Постановка проблеми. Побудова методики розслідування вчинених організованими злочинними групами кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 201¹ і 246 КК України, обов'язково розпочинається з формування відповідної криміналістичної характеристики. Остання є першим і невід'ємним елементом будь-якої окремої криміналістичної методики. Тому формування методики розслідування незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, слід розпочати зі з'ясування сутності, змісту та значення криміналістичної характеристики виокремлених кримінальних правопорушень. З цією метою потрібно проаналізувати сформовані в криміналістичній науці підходи до трактування категорії «криміналістична характеристика кримінальних правопорушень (злочинів)», визначення її системи та місця в методиці розслідування окремих видів (груп) кримінальних правопорушень. Так, актуальним убачається питання про поняття криміналістичної характеристики незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, як однієї з теоретичних передумов формування відповідної криміналістичної методики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття, змістовне наповнення та місце криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у структурі методики розслідування часто були предметом дослідження в наукових напрацюваннях багатьох учених (Р.С. Белкіна, Л.Я. Драпкіна, В.А. Журавля, О.Н. Колесниченка, В.О. Коновалової, О.В. Одерія, О.В. Пчеліної, А.В. Старушкевича, В.Ю. Шепітька та ін.). Однак досі вказані питання не знайшли свого однозначного вирішення, що породжує низку теоретичних суперечностей і труднощів у практичній діяльності правоохоронних органів. До того ж наразі не сформовано таку мікрометодику, як методика розслідування незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, і, відповідно, відсутня криміналістична характеристика вказаної категорії кримінальних правопорушень. Тому **мета** статті – визначити сутність криміналістичної характеристики незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, та сформулювати її дефініцію.

Виклад основного матеріалу дослідження. Попри те, що «криміналістична характеристика» є відносно усталеною категорією, оскільки вперше була сформована та використана в криміналістиці понад 50 років тому, позиції науковців до її визначення не відзначаються однотайністю. Так, досі ведуться жваві дискусії щодо як доцільності її існування загалом, так і найбільш доречного термінологічного позначення. Зокрема, як підкреслює С.В. Лаврухін, «... наразі є суттєві розходження як у методології криміналістичного дослідження злочинів, так і в інтерпретації вченими окремих параметрів поняття криміналістичної характеристики злочинів» (Лаврухін, 2002: 30). Крім того, в науковій літературі виражаються сумніви щодо виправданості існування криміналістичної характеристики окремих видів (груп) кримінальних правопорушень через невиконання покладених на неї сподівань і висловлюються думки про те, що вказана категорія віджила себе, перетворившись у своєрідну ілюзію, «криміналістичний фантом» (Белкін, 2001: 275). У цьому контексті доцільним є висвітлення основних наукових підходів до визначення сутності та значення криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень у структурі криміналістичної методики. Адже вказані положення є теоретичними передумовами формування криміналістичної характеристики досліджуваної

категорії кримінальних правопорушень – незаконної порубки і контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою.

Варто погодитися з думкою В.О. Тихоненко про те, що виникнення криміналістичної характеристики злочинів було закономірним результатом розвитку криміналістичної науки (Тихоненко, 2016: 236). Водночас повністю погоджуємося з твердженням О.Я. Баєва, що «криміналістичні характеристики злочинів окремих видів незримо, але реально, «генетично» існували й до їх формулювання у вигляді самостійної криміналістичної категорії. Без них було б неможливим створення жодної окремої криміналістичної методики» (Баєв, 2002: 20). Дійсно, криміналістична характеристика кримінальних правопорушень сформувалась як результат плідних і багаторічних досліджень багатьох науковців. Причому вона була як самостійним предметом дослідження, так і частиною дослідження більш складної проблематики. Уявлення про сутність і структуру криміналістичної характеристики змінювалися, що призвело до формування різних підходів до її визначення.

Зокрема, на перших порах свого існування криміналістична характеристика окремого виду злочинів наводилася як звичайний перелік основних елементів такого протиправного діяння через їх опис. Вона не характеризувалася системністю, що виражалося в тому, що не в усіх методиках здійснювався опис елементів злочину, а також відсутність систематизованого, впорядкованого вигляду названих елементів. Проте з часом, особливо в працях Л.О. Сергєєва та О.Н. Колесніченка, сформовано перші уявлення про криміналістичну характеристику як елемент криміналістичної методики, її значення та змістовне наповнення.

О.Н. Колесніченко, досліджуючи на дисертаційному рівні наукові та правові основи окремих криміналістичних методик, наголошує на необхідності виокремлення в методиках розслідування окремих видів злочинів такого структурного елементу, як загальна криміналістична характеристика цього виду злочину (Колесніченко, 1967). Л.О. Сергєєв, формуючи криміналістичні рекомендації щодо розслідування та попередження розкрадань, учинених під час будівельних робіт, указує, що «правильніше говорити про завдання всебічного вивчення злочинів окремого виду та виокремлення всіх обставин, що мають значення для методики розслідування». З огляду на це, вчений виокремлює такі елементи криміналістичної характеристики: «1) способи скоєння злочинів; 2) умови, в яких скоюються злочини, особливо обстановки; 3) обставини, пов'язані з безпосередніми об'єктами злочинних посягань; 4) обставини, пов'язані із суб'єктами злочинів; 5) обставини, пов'язані із суб'єктивною стороною злочинів; 6) зв'язки злочинів конкретного виду з іншими злочинами та окремими діями, що не є кримінально-караними, але мають схожість із досліджуваними злочинами за деякими об'єктивними ознаками; 7) взаємозв'язок між вищевказаними групами обставин». При цьому правильно наголошується, що під час вивчення злочинів «не слід обмежуватися однією констатацією зовнішньої типовості тих чи інших обставин, необхідно прагнути розкрити більш глибокі, внутрішні зв'язки між явищами» (Сергєєв, 1966: 4–5).

З вищевказаного зрозуміло, що за допомогою формування криміналістичної характеристики окремого різновиду кримінального правопорушення вдається виокремити типові властивості механізму їх учинення, що дозволяє визначити специфіку їх розслідування. Тобто вчені акцентують увагу на її прикладному значенні. Л.О. Сергєєв робить спробу визначити систему криміналістичної характеристики через зазначення основних напрямів, за якими повинні вивчатися протиправні діяння під час побудови криміналістичної методики. Проте жоден з учених не наводить дефініції криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень. Указана прогалина заповнена подальшими науковими дослідженнями в галузі розвитку криміналістики загалом та криміналістичної методики як її окремого розділу.

Зокрема, аналіз праць учених у царині криміналістики продемонстрував, що сформувалися такі підходи до визначення криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень окремого виду (групи).

1. Сутність криміналістичної характеристики розкривалася як сукупність певних типових ознак протиправних діянь певного різновиду. При цьому одні вчені обмежуються просто вказівкою на те, що криміналістична характеристика є сукупністю певних ознак (закономірностей), другі – наводять перелік таких властивостей, треті – розкривають її призначення.

Як приклад, В.О. Образцов, окреслюючи проблеми розкриття злочинів проти здоров'я населення, пов'язаних із харчовими отруєннями, пропонує під криміналістичною характеристикою злочинів розуміти «сукупність даних стосовно механізму вчинення злочину, засобів відображення, відображуваних, відображальних об'єктів, які взаємодіють; особливостей та джерел формування фактичної інформації, яка має значення для розкриття певних категорій злочинів шляхом застосування зумовлених ними криміналістичних засобів, прийомів та методів, а також розробки наукових рекомендацій щодо оптимального вирішення цього завдання» (Образцов, 1976: 8). На наш погляд, наведене трактування містить певні логічні помилки. Зокрема, сліди-відображення є одним із різновидів слідів кримінальних правопорушень, які є елементом механізму вчинення протиправного діяння. Так, виокремлення «засобів відображення, відображуваних, відображальних об'єктів, які взаємодіють» на рівні з даними про механізм вчинення злочину не є ані зрозумілим, ані виправданим. Ще більше запитань викликає включення науковцем до криміналістичної характеристики злочинів особливостей та джерел формування фактичної інформації, яка має значення для розкриття певних категорій злочинів. Останні, вважаємо, стосуються таких елементів окремої криміналістичної методики, що характеризують не закономірності механізмів учинення певної категорії кримінальних правопорушень, а специфіку їх виявлення, розкриття та досудового розслідування.

М.І. Скригонюк підкреслює, що «на всіх етапах становлення методики розслідування окремих видів і груп злочинів спроби вчених-криміналістів мали різне спрямування щодо визначення криміналістичної характеристики. Кожна з таких концепцій мала своє об'єктивне обґрунтування». При цьому науковець під криміналістичною характеристикою злочину пропонує розуміти «сукупність інформації, знань про певний вид чи групу злочинів, отриману в результаті спеціальних досліджень, що є важливим структурним елементом методики розслідування, який зумовлює методичні рекомендації та сприяє розкриттю, розслідуванню і попередженню злочинів» (Скригонюк, 2005: 248–249). Наведене тлумачення, на наш погляд, є досить загальним, оскільки не конкретизує зміст ані спеціальних досліджень, ані інформації, знань про певні різновиди злочинів. Як наслідок, не зовсім зрозуміло, сукупність якої саме інформації зумовлює зміст відповідних методичних рекомендацій і чому її варто виокремлювати в системі окремої криміналістичної методики.

Через лексему «сукупність» тлумачить криміналістичну характеристику злочинів Ю.О. Ланцедова. На її думку, вона є певною сукупністю ознак суспільно небезпечного діяння загалом чи певного виду або групи злочинів, які допомагають представити це діяння як криміналістичну категорію і скласти основу алгоритму практичних дій правоохоронця в протидії злочинам загалом або певній групі чи виду злочинів, протидії такого роду діянням за особливих обставин. Щодо наведеного трактування в нас виникають зауваження, аналогічні висловленим стосовно дефініції, запропонованої М.І. Скригонюком.

Серед учених, які визначають криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень саме як сукупність узагальнених відомостей (даних) про їх криміналістично значущі ознаки, варто назвати А.В. Старушкевича (Старушкевич, 1997: 6–13). Це трактування одразу відображає узагальнений характер виокремлених ознак механізму вчинення певного різновиду протиправних діянь, а також указує на їх криміналістичну значущість. Проте, на нашу думку, залишилася поза увагою така важлива риса, як закономірність виділених ознак для конкретного виду (групи) кримінальних правопорушень.

Заслуговує на увагу думка П.В. Берназа стосовно того, що криміналістична характеристика кримінального правопорушення є одним із найважливіших елементів криміналістичної методики, оскільки є взаємопов'язаною сукупністю індивідуальних особливостей певної категорії кримінальних правопорушень, які характеризують обстановку, спосіб і механізм вчинення та приховування протиправного діяння, особи злочинця і потерпілого та має значення для виявлення, розкриття та розслідування кримінального правопорушення (Берназ, 2017: 35). При цьому виникають певні заперечення стосовно однорядного трактування способу та механізму вчинення і приховування кримінального правопорушення, оскільки спосіб є елементом механізму, тобто є різнорівневими поняттями, оскільки співвідносяться як частина й ціле, окреме та загальне.

Поряд із використанням терміна «сукупність» уживають синонім для позначення криміналістичної характеристики – «комплекс даних (ознак)» (Каневский, 2002: 24).

2. Не менш розповсюдженим є визначення сутності криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень окремого виду (групи) через зазначення способу (методу) наведення її структурних елементів. Зокрема, В.К. Гавло під криміналістичною характеристикою злочинів пропонує розуміти стислий і чіткий (точний) опис головних відмінних властивостей і ознак того чи іншого виду (групи) злочинів, структурну основу якої становлять: відомості про механізм злочинного діяння загалом із зазначенням місця, часу, способу підготовки, вчинення і приховування злочину, особистості винного; про характер вини, мотивів і наслідків злочину; доказів, що є типовими, обставин, які сприяли вчиненню злочину (Гавло, 1978: 30). Науковець акцентує на тому, що в криміналістичній характеристиці наводяться ознаки, які є особливими для конкретного виду (групи) кримінальних правопорушень і указують на їх відмінність від інших протиправних діянь. Крім того, вчений у дефініції не тільки відображає основні риси криміналістичної характеристики, а й указує на її структуру. Однак питання про змістовне наповнення досліджуваної категорії викликає деякі зауваження. Зокрема, не зовсім зрозуміло, чому розрізняються відомості про механізм злочинного діяння та про характер вини, мотивів і наслідків злочину, адже останні також є структурними елементами механізму вчинення протиправного діяння. Не менш дискусійним, на наше переконання, є уналежнення до системи криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень типових доказів. Останні є результатом діяльності правоохоронних органів і характеризують їхню діяльність, а не кримінальну протиправну. Також вважаємо, що обставини, які сприяли вчиненню злочину, є складниками обстановки, яка є елементом механізму кримінального правопорушення.

Як опис стану та особливостей боротьби з різними категоріями злочинних діянь визначає криміналістичну характеристику злочинів І.О. Возгрін (Возгрін, 1976: 6). З наведеним трактуванням не можна погодитися, оскільки криміналістична характеристика містить узагальнені відомості не про діяльність із виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, а про типові ознаки основних елементів механізму їх учинення.

3. Одним із найбільш розповсюджених підходів до визначення криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень є її трактування як системи. Наприклад, О.Н. Колесниченко та В.О. Коновалова розуміють досліджувану категорію як систему інформації про ознаки злочинів цього виду, які мають криміналістичне значення, визначають закономірні зв'язки між ними і слугують для побудови версій для вирішення конкретних завдань розслідування (Колесниченко, Коновалова, 1985: 16). Тобто вчені не тільки звертають увагу на системний характер криміналістичної характеристики, а й указують на її призначення. Подібної думки дотримується й авторський колектив підручника «Криміналістика» за редакцією В.Ю. Шепітька,

уточнюючи, що метою такої криміналістичної категорії є оптимізація процесу розкриття і розслідування злочину (Шепітько, 2008: 274). Як систему криміналістичну характеристику визначає й С.І. Винокуров, при цьому зазначаючи, що вона є науково розробленою (Винокуров, 1976: 101).

Наведені положення, на нашу думку, є правильними, оскільки криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень окремого виду (групи) не можна сприймати як простий перелік певних елементів. Вона є впорядкованою та відображає саме типові ознаки елементів механізму вчинення кримінального правопорушення конкретного різновиду, які є закономірними для вказаної категорії протиправних діянь і характеризуються повторюваністю та наявністю взаємозв'язків. Крім того, вони є результатом кропіткої роботи науковців із вивчення та систематизації таких ознак. Як наслідок, вона є «зряддям», яке дозволяє вчасно й правильно використовувати рекомендації стосовно техніко-криміналістичного і тактико-методичного забезпечення досудового розслідування кримінальних правопорушень окремої категорії.

4. Ураховуючи той факт, що криміналістична характеристика кримінальних правопорушень є результатом наукових розробок, у криміналістиці усталився ще один підхід до трактування вказаної категорії – визначення криміналістичної характеристики як наукової категорії. Зокрема, В.Ф. Єрмолович зазначає, що криміналістичну характеристику в теоретичному аспекті слід розглядати як наукову категорію криміналістики (Єрмолович, 2001: 105). Більш детально роз'яснює сутність криміналістичної характеристики як наукової категорії В.Я. Драпкін, указуючи, що в ній «із достатнім ступенем конкретності описані типові ознаки і властивості події, обстановка, способи і механізми здійснення суспільно небезпечних дій певної класифікаційної групи, процес освіти і локалізації доказів, типологічні ознаки особи і поведінки обвинувачених, потерпілих, а також стійкі особливості інших об'єктів замахів» (Драпкін, 1978: 17).

На наш погляд, указаний підхід має право на існування, до того ж він не виключає інші позиції науковців, а підкреслює природу криміналістичної характеристики. Так, попри вагоме прикладне значення криміналістичної характеристики окремих різновидів кримінальних правопорушень, вона не виникає сама по собі, а є результатом наукової роботи з вивчення великої кількості матеріалів кримінальних проваджень задля аналізу механізмів учинення протиправних діянь досліджуваної категорії, виокремлення притаманних йому ознак і їх взаємозв'язків та, як наслідок, узагальнення відомостей про властиві таким кримінальним правопорушенням типові ознаки (закономірності) елементів механізму їх учинення. Так, криміналістична характеристика (як «кінцева продукція») є результатом саме наукових дослідження, тобто має йменуватися науковою категорією.

5. Велика кількість науковців поділяють думку, що криміналістична характеристика кримінальних правопорушень є «моделлю». Як приклад, А.Ф. Облаков указує, що криміналістична характеристика злочинів є моделлю кримінальних ситуацій і супутніх їм обставин, а також наслідків певних категорій у формі матеріальних й ідеальних слідів, знарядь злочинів та інших технічних засобів, що дозволяють висувати версії про розслідувані події загалом або про окремі його обставини і бачити тактичну перспективу події, що розслідується (Облаков, 1985: 8). З наведеним можна погодитися частково, оскільки, на нашу думку, неправильним є включення до криміналістичної характеристики елементів криміналістичної діяльності, як-от кримінальні ситуації. Водночас досить вдалим є формулювання в запропонованій ученим дефініції значення криміналістичної характеристики.

Як модель представляють криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень П.Д. Біленчук, В.А. Журавель, Н.І. Клименко, В.К. Лисенко, Є.В. Пряхін, М.В. Салтевський та ін. Зокрема, П.Д. Біленчук, Н.І. Клименко, В.К. Лисенко зазначають, що вона є моделлю системи зв'язаних відомостей про криміналістично значущі ознаки протиправного діяння певної категорії (Біленчук, 2001: 254; Пряхін, 2010: 255); Є.В. Пряхін уточнює, що така модель «заснована на практиці правоохоронних органів і криміналістичних досліджень» та переслідує ціль з оптимізації розкриття та розслідування правопорушення (Пряхін, 2010: 255); О.В. Бишевец, М.А. Погорецький, Д.Б. Сергеева зазначають, що вказана модель є відображенням закономірних зв'язків між типовими ознаками протиправних діянь, що дає можливість вибрати «необхідну методику та засоби розслідування» (Бишевец, 2015: 25). Окремої уваги заслуговує визначення криміналістичної характеристики, запропоноване М.В. Салтевським і В.А. Журавлем, а саме як інформаційної моделі, яка представлена якісно-кількісними показниками типових ознак кримінальних правопорушень окремого виду (групи) (Салтевський, 2001: 267; Журавель, 2012: 156). Причому В.А. Журавель вдало підкреслює, що ці показники стосуються елементів механізму скоєних протиправних діянь, використовуючи стосовно таких показників словосполучення «ретроспективне направлення» (Журавель, 2012: 156).

На нашу думку, позначення криміналістичної характеристики як моделі є вдалим, оскільки вказує на те, що вона є відтворенням учиненого кримінального правопорушення окремого виду (групи) через узагальнення його типових ознак, які дозволяють за умов інформаційної недостатності висунути версії стосовно обставин учинення протиправного діяння. Таке розуміння повністю відповідає етимології слова «модель», згідно з якою вказаний термін розглядається як зразок, що відтворює, імітує будову і дію якого-небудь об'єкта, використовується для одержання нових знань про об'єкт.

6. У науковій літературі досить часто трапляються пропозиції визначати криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень окремого виду (групи) як абстракцію (абстрактне поняття, наукову абстракцію). Наприклад, такої позиції дотримуються Р.С. Белкін, В.К. Гавло, В.І. Шиканов та інші (Гавло, 1980: 122; Белкін, 1997: 305; Шиканов, 1980: 18). Використання наведеної конструкції для визначення сутності криміналістичної характеристики вбачається дещо сумнівним. У цьому контексті повністю погоджуємося

з твердженням А.М. Рубеля про те, що «криміналістичну характеристику кримінальних правопорушень окремих видів не можна назвати неконкретною, а тим паче відірваною від дійсності, адже вона є результатом узагальнень відомостей про механізми вчинення конкретних (!) протиправних діянь, які відображені в матеріалах кримінальних проваджень. Відповідно, відомості, відображені в криміналістичній характеристиці злочинів, є емпірично підтвердженими. При цьому той факт, що названа категорія є результатом вивчення науковими працівниками великої кількості кримінальних проваджень та узагальнення отриманих відомостей про типовість ознак механізму вчинення окремого різновиду кримінального правопорушення, вказує на її науковий характер» (Рубель, 2021: 31–32).

З вищенаведеного помітно таке: попри велике різноманіття трактувань криміналістичної характеристики, більшість науковців наголошують на її вагомому практичному значенні. При цьому чітко прослідковується взаємозв'язок теоретичного (наукового) та практичного (прикладного) аспектів, оскільки, будучи продуктом наукової діяльності, теоретичною категорією, криміналістична характеристика кримінальних правопорушень окремого різновиду відіграє орієнтовну роль у визначенні напрямів та комплексу засобів, заходів і прийомів їх розслідування.

Висновки. Отже, під криміналістичною характеристикою незаконної порубки та контрабанди лісу, вчиненої організованою злочинною групою, пропонуємо розуміти наукову категорію, представлену системою узагальнених відомостей про типові ознаки елементів механізму вчинення названих протиправних діянь, знання яких дозволяє правильно визначити напрям і програму розслідування з метою оптимізації кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Баев О.Я. И все же: реальность или иллюзия? Еще раз о криминалистической характеристике преступлений. *Вестник криминалистики*. 2002. Вып. 1 (3). С. 18–34.
2. Белкин Р.С. История отечественной криминалистики. Москва : Знание, 1999. 496 с.
3. Белкин Р.С. Курс криминалистики. В 3 т. Т. 3 «Криминалистические средства, приемы и рекомендации». Москва : Юристъ, 1997. 480 с.
4. Бернад П.В. Поняття «криміналістична характеристика злочину». *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 2. С. 34–38.
5. Бишинец О.Б. Розслідування окремих видів злочинів : навчальний посібник. Київ : Алерта, 2015. 536 с.
6. Винокуров С.И. Криминалистическая характеристика преступления, ее содержание и роль в построении методики расследования конкретного вида преступлений. *Методика расследования преступлений. Общие положения: Материалы научно-практической конференции* (г. Одесса, ноябрь 1976 г.). Москва, 1976. С. 101–104.
7. Возгрин И.А. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений : лекция. Ленинград : ВПУ МВД СССР, 1976. 55 с.
8. Гавло В.К. К вопросу о криминалистической характеристике преступлений. *Вопросы повышения эффективности борьбы с преступностью*. Томск, 1980. С. 118–123.
9. Гавло В.К. К вопросу об актуальных направлениях развития криминалистической методики расследования. *Актуальные направления развития криминалистической методики и тактики расследования: материалы расшир. Заседания Ученого совета Всесоюз. ин-та по изучению причин и разработки мер предупреждения преступности*. Москва, 1978. С. 27–32.
10. Драпкин Л.Я. Предмет доказывания и криминалистическая характеристика преступлений. *Криминалистические характеристики в методике расследования преступлений*. 1978. Вып. 69. С. 16–25.
11. Ермолович В.Ф. Криминалистическая характеристика преступлений. Минск : Амалфея, 2001. 304 с.
12. Журавель В.А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції: монографія. Харків : Вид. агенція «Апостіль», 2012. 304 с.
13. Каневский Л.Л. Дискуссионные проблемы сущности типовой криминалистической характеристики преступлений и ее использования в процессе расследования. *Вестник криминалистики*. 2002. Вып. 1 (3). С. 22–28.
14. Колесниченко А.Н. Научные и правовые основы расследования отдельных видов преступлений : автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09. Харьков, 1967. 28 с.
15. Колесниченко А.Н., Коновалова В.Е. Криминалистическая характеристика преступлений : учебное пособие. Харьков : Юрид. ин-т, 1985. 92 с.
16. Криміналістика : навчальний посібник; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. Львів : ЛьвДУВС, 2010. 540 с.
17. Біленчук П.Д. Криміналістика: підручник. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Атіка, 2001. 544 с.
18. Лаврухин С.В. Проблемы криминалистического исследования преступления. *Вестник криминалистики*. 2002. Вып. 2 (4). С. 29–37.
19. Облаков А.Ф. Криминалистическая характеристика преступлений и криминалистические ситуации : учебное пособие. Хабаровск : Хабаровская высшая школа МВД СССР, 1985. 88 с.
20. Образцов В.А. Проблемы раскрытия преступлений против здоровья населения, связанных с пищевыми отравлениями : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Москва, 1976. 23 с.
21. Рубель А.М. Методика розслідування створення, керівництва злочинною спільнотою чи злочинною організацією, а також участі у ній : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2021. 242 с.
22. Салтевський М.В. Криміналістика: підручник : у 2 ч. Ч. 2. Харків : Консум, 2001. 528 с.
23. Сергеев Л.А. Расследование и предупреждение хищений, совершаемых при производстве строительных работ : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Москва, 1966. 16 с.

24. Скригонюк М.І. Криміналістика: підручник. Київ : Атіка, 2005. 496 с.
25. Старушкевич А.В. Криміналістична характеристика злочинів: навчальний посібник. Київ : НВТ «Правник» – НАВСУ, 1997. 41 с.
26. Тихоненко В.О. Криміналістична характеристика примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 2. С. 236–239.
27. Шепітько В.Ю. Криміналістика: підручник. 4-е вид., перероб. і доп. Харків : Право, 2008. 464 с.
28. Шиканов В.И. Проблемы использования специальных познаний и научно-технических новшеств в уголовном судопроизводстве : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.09. Москва, 1980. 31 с.

References:

1. Baev, O.Ya. I vse zhe: realnost ili illiuziia? Eshche raz o kriminalisticheskoi kharakteristike prestuplenii [And yet: reality or illusion? Once again about the forensic characterization of crimes]. *Bulletin of criminalistics*. № 8. pp. 18–34. [in Russian].
2. Belkin, R.S. (1999). Istoriiia otechestvennoi kriminalistiki [History of Russian forensic science]. Moscow: Knowledge. 496 p. [in Russian].
3. Belkin, R.S. (1997). Kurs kriminalistiki [Forensic course]. In 3 t. T. 3 “Forensic tools, techniques and recommendations”. M.: Jurist. 480 p. [in Russian].
4. Bernaz, P.V. (2017). The concept of “forensic characteristics of the crime” [Poniattia «kryminalistychna kharakterystyka zlochynu»]. *Pivdennoukrainskyi pravnychi chasopys*. № 2. pp. 34–38. [in Ukrainian].
5. Byshyvets, O.B. (2015). Rozsliduvannia okremykh vydiv zlochyniv [Investigation of certain types of crimes]: navch. posibnyk. K. : Alerta. 536 p. [in Ukrainian].
6. Vinokurov, S.I. (1976). Kriminalisticheskaia kharakteristika prestupleniia, ee sodержanie i rol v postroenii metodiki rassledovaniia konkretnogo vida prestuplenii [Forensic characteristics of a crime, its content and role in building a methodology for investigating a specific type of crime]. *Metodika rassledovaniia prestuplenii. Obshchie polozheniia: Materialy nauchno-prakticheskoi konferentsii* (g. Odessa, noiabr 1976 g.). M. pp. 101–104. [in Russian].
7. Vozgrin, I.A. (1976). Obshchie polozheniia metodiki rassledovaniia otdelnykh vidov prestuplenii: lekttsiia [General provisions of the methods of investigation of certain types of crimes]. L. : VPU MVD SSSR. 55 p. [in Russian].
8. Gavlo, V.K. (1980). K voprosu o kriminalisticheskoi kharakteristike prestuplenii [On the question of the forensic characterization of crimes]. *Voprosy povysheniia effektivnosti borby s prestupnostiu*. Tomsk, 1980. pp. 118–123. [in Russian].
9. Gavlo, V.K. (1978). K voprosu ob aktualnykh napravleniakh razvitiia kriminalisticheskoi metodiki rassledovaniia [On the issue of current trends in the development of forensic investigation techniques]. *Aktualnye napravleniia razvitiia kriminalisticheskoi metodiki i taktiki rassledovaniia: materialy rasshir. Zasedaniia Uchennogo soveta Vsesoiuz. in-ta po izucheniiu prichin i razrabotki mer preduprezhdeniia prestupnosti*. M. pp. 27–32. [in Russian].
10. Drapkin, L.Ia. (1978). Predmet dokazyvaniia i kriminalisticheskaia kharakteristika prestuplenii [Subject of proof and forensic characteristics of crimes]. *Kriminalisticheskie kharakteristiki v metodike rassledovaniia prestuplenii*. Vyp. 69. pp. 16–25. [in Russian].
11. Ermolovich, V.F. Kriminalisticheskaia kharakteristika prestuplenii [Forensic characteristics of crimes]. Mn. : Amalfeia, 2001. 304 p. [in Russian].
12. Zhuravel, V.A. (2012). Kryminalistychni metodyky: suchasni naukovi kontseptsii [Forensic methods: modern scientific concepts]: monohrafiia. Kharkiv: Vyd. ahentsiia “Apostil”. 304 p. [in Ukrainian].
13. Kanevskii, L.L. (2002). Diskussionnye problemy sushchnosti tipovoi kriminalisticheskoi kharakteristiki prestuplenii i ee ispolzovaniia v protsesse rassledovaniia [Discussion problems of the essence of the typical forensic characteristics of crimes and its use in the investigation process]. *Vestnik kriminalistiki*. Vyp. 1 (3). pp. 22–28. [in Russian].
14. Kolesnichenko, A.N. (1967). Nauchnye i pravovye osnovy rassledovaniia otdelnykh vidov prestuplenii [Scientific and legal basis for the investigation of certain types of crimes] : avtoref. diss. ... d-ra iur. nauk: spetc. 12.00.09. Kharkov. 28 p. [in Russian].
15. Kolesnichenko, A.N., Konovalova, V.E. (1985). Kriminalisticheskaia kharakteristika prestuplenii [Forensic characteristics of crimes] : uchebnoe posobie. Kh.: Iurid. in-t. 92 p. [in Russian].
16. Priakhin, Ye.V. (red.). (2010). Kryminalistyka: navchalnyy posibnyk [Forensics]. Lviv : LvDUVS. 540 p. [in Ukrainian].
17. Bilenchuk, P.D. (2001). Kryminalistyka [Forensics]: pidruchnyk. 2-he vyd., vypr. i dop. Kyiv : Atika. 544 p. [in Ukrainian].
18. Lavrukhin, S.V. (2002). Problemy kriminalisticheskogo issledovaniia prestupleniia [Problems of forensic investigation of crime]. *Vestnik kriminalistiki*. Vyp. 2 (4). pp. 29–37. [in Russian].
19. Oblakov, A.F. (1985). Kriminalisticheskaia kharakteristika prestuplenii i kriminalisticheskie situatsii [Forensic characteristics of crimes and forensic situations]: uchebnoe posobie. Khabarovsk : Khabarovskaia vysshaia shkola MVD SSSR. 88 p. [in Russian].
20. Obraztcov, V.A. (1976). Problemy raskrytiia prestuplenii protiv zdorovia naseleniia, sviazannykh s pishchevymi otravleniiami [Problems of solving crimes against public health related to food poisoning] : avtoref. dis. ... kand. iurid. nauk: spetc. 12.00.09. M. 23 p. [in Russian].
21. Rubel, A.M. (2021). Metodyka rozsliduvannia stvorennia, kerivnytstva zlochynnoiu spilnotoiu chy zlochynnoiu orhanizatsiiei, a takozh uchasti u nii [Methods of investigating the creation, leadership of a criminal community or criminal organization, as well as participation in it] : dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.09. Kh. 242 p. [in Ukrainian].
22. Salteviskyi, M.V. (2001). Kryminalistyka [Criminalistics]: pidruchnyk: u 2 ch. Ch. 2. Kharkiv: Konsum. 528 p. [in Ukrainian].
23. Sergeev, L.A. (1966). Rassledovanie i preduprezhdenie khishchenii, sovershaemykh pri proizvodstve stroitelnykh rabot [Investigation and prevention of thefts committed during construction works] : avtoref. dis. ... kand. iurid. nauk: spetc. 12.00.09. M. 16 p. [in Russian].

24. Skryhoniuk, M.I. (2005). Kryminalistyka [Criminalistics]: pidruchnyk. K. : Atika. 496 p. [in Ukrainian].
25. Starushkevych, A.V. (1997). Kryminalistychna kharakterystyka zlochyniv [Forensic characterization of crimes]: navchalnyi posibnyk. Kyiv : NVT «Pravnyk» – NAVSU. 41 p. [in Ukrainian].
26. Tykhonenko, V.O. (2016). Kryminalistychna kharakterystyka prymushuvannia do vykonannia chy nevykonannia tsyvilno-pravovykh zoboviazan [Forensic characterization of coercion or non-performance of civil law obligations]. *Porivnialno-analitychne pravo*. 2016. № 2. pp. 236–239. [in Ukrainian].
27. Shepitko, V.Iu. (2008). Kryminalistyka [Forensics]: pidruchnyk. 4-e vyd., pererob. i dop. Kh.: Pravo. 464 p. [in Ukrainian].
28. Shikanov, V.I. (1980). Problemy ispolzovaniia spetsialnykh poznanii i nauchno-tekhnicheskikh novshestv v ugolovnom sudoproizvodstve [Problems of using special knowledge and scientific and technical innovations in criminal proceedings]: avtoref. dis. ... d-ra iurid. nauk: spets. 12.00.09. M. 31 p. [in Russian].